

Tednik

Učiteljski Tovariš.

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 22.

V Ljubljani, 31. velikega travna 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Francišek Őrnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plačati od dvostopne petit-vrste po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Priloge poleg poštnine 6 K.

„Mi imamo rajši kanone!“

Evangelij nezmotljivega „Slovenca“
z dne 20. aprila 1907 v II. pril. 90 šte. v.

+ Bilo je tisti čas, ko je slovensko učiteljstvo v najlepši solidarnosti stradalo po lepih kronovinah zemlje slovenske! Na Dunaju je zasijala zarja lepše bodočnosti: splošna volilna pravica je stopila med vse narode avstrijske. Dotlej so vodili krmilo državnega čolniča sami privilegirani stanovi, a splošna volilna pravica je naredila prostor h krmilu tudi drugim, dosedaj brezpravnim slojem. Zadonele so bojne trombe, zaropotali so bobni, pričel se je boj za mandate, boj za mandate pod geslom: „Pravico zatiranim in zapostavljenim!“

Vzklonile so se glave dosedaj tlačenim, razširile se psi dosedaj preziranim — tudi slovensko učiteljstvo je zaupalo dobiti pri tej vesoljni razdelitvi javnega blagra svoj krvavo prisluženi delež. Sicer je bilo to učiteljstvo z genijem Gregorčičem solidarnih misli, da „človeka (posebno učitelja!) vstvariti nikar“, a kar je ustvarjeno za življenje, živi, četudi živi umirajoč. Zato pa se je učiteljstvo udeležilo volilnega boja in delovalo nato, da bi usoda in „ljudska volja“ izbrala može za državno zbornico, ki imajo tudi za učiteljstvo srce.

Tam v lepi zeleni Štajerski se je vršil shod. Vprašal je kandidat: „Kaj imate rajši, da se odpravijo kanoni, ali da se plače zvišajo učiteljem?“ To je bilo tisti čas, ko so učili po cerkvah, da „kdor se z mečem bojuje, bo z mečem končan“, a dobro katoliško ljudstvo je na tem shodu zaorilo enoglasno: „Mi imamo rajši kanone!“ — In „Slovenec“, list za slovensko ljudstvo, je prinesel z največjim veseljem to poročilo, češ, da ima dobro katoliško ljudstvo rajši kanone kakor pa dobro šolo. To pa je bilo ravno tisti čas, ko je ta list — „Slovenec“ — prinesel večkrat zatrdilo, da hočejo učiteljstvu pomagati.

Učiteljstvo ni kaj verjelo temu zatrdilu, a sedaj je bilo „prepričano“, da bi dobro katoliško ljudstvo rado pomagalo učiteljstvu, in sicer tako, da bi se učiteljstvo s svojimi rodovinami postavilo v lepo vrsto, in pripeljali bi moderne kanone, nabasane s šrapneli, ter pomerili naravnost v učiteljstvo, ki bi s pomočjo kanonov prišlo lahko v boljšo deželo — na oni svet. Rešeni bi bili vseh težav in nadlog! To so besede, ki se lepo slišijo in po katerih slovensko učiteljstvo lahko zaupa katoliškim osrečevalcem, da bodo oni radikalno pomagali „vedno lačnemu učiteljstvu.“ In kdor tega ne verjame, je brezverec in gorje mu, ker ne pride med kanone, temveč bo živel še naprej kot slabo plačan učitelj in to mu bodi za kazen!

In kdaj pride tisti čas, ki zasučé morilna žrela vseh modernih topov tako, da bodo sipala smrt in pogubo na tiste, ki še do današnjega dne zatirajo brezpravne in prikrajšujejo trpečim in stradajočim krvavo zasluženó plačilo?! Ali je še daleč dan osvete?!

Neverjetno — a resnično!

— Roditeljski sestanki so nekaj pomembnega za vzgojo otrok in za pridobitev roditeljev za šolo. Pametni ljudje brez razlike strank se udeležujejo povsod teh sestankov. Marljivo učiteljstvo se je začelo resno baviti s to točko svojega pedagoškega programa. A dobili so se ljudje, ki tem sestankom odločno nasprotujejo. Dva eklatantna taka slučaja naj tukaj navedemo: V Retečah pri Škofji Loki se je namenil tamošnji učitelj prirediti tak sestanek. V to svrho je naprosil župnika, naj bi podpiral to prireditev in oznanil ljudem čas in dan sestanka. Najprej je župnik obljubil. Potem pa je preklical in rekel učitelju: „Jaz se ne menim za roditeljske sestanke, saj imam jaz vsak mesec pouk za matere. Če hočete, pa imejte tak sestanek in povejte, da ne bodo otroci seali okrog farovža.“

Še lepše pa je šel na roko učiteljstvu krajni šolski svet v Sori. Ta je kar kratkomalo prepovedal učitelju v Sori, da ne sme rabiti v ta namen šolske sobe.

Za ta dva slučaja smo zvedeli pravkar, morda pa so še kje drugje tako za šolo in odgojo vneti faktorji. Kako daleč še pojde? Ali ni več nobene oblasti proti takim demagogom? Danes vprašamo samo to. Tisti, ki imajo na vesti take razmere, naj nam odgovore!

Odkritje Tomšičeve spominske plošče na Vinici.

Potihnili so urnebesni klici: „Živeli Hrvatje! Živeli Slovenci!“ V naši duši pa odmeva sedaj: „Slovenec i Hrvat za uvijek bratu brat!“

Minilo je veličastno uspelo slavje, ki ga je priredil klub brač. hrv. „Zmaja“. V nedeljo, dne 19. t. m., je lilo kot iz kabla ves božji dan. Toga je padla v dno naše duše, zaksaj nebo je bilo neizprosno. Zaklelo se je bilo, da razbije bratski zagrljaj, in sive megle so zagrnile krasno viniško panoramo in jo zakrile sokolovim očem bratov Hrvatov. Ali bratovska ljubav je bila tako močna, da smo v kljub vsem vremenskim silam odkorakali z metliško godbo na viniški most, da zagrlimo na sredi Kolpe svoje brate.

Ko pridemo na most, se ulije strašna ploha. Ali mi smo vztrajali celi dve uri in kljubovali vsem elementarnim silam ter končno dočakali prihod „Zmaja“.

Ko smo zagledali prve vozove, je postalo sree ognjeno, duša je oživela in kot iz enega grla je zaoril klic: „Živeli Hrvatje!“

Črne megle hladnega večera so se drville preko naših glav; nastala je borba med bratovsko ljubavjo in med nemilim nebom. Premagala je ljubav, polna žarkega ognja, zakaj pozdravi in objemi so se vršili prav iskreno v kljub nasprotujoči prirodni sili. Nebo ni moglo pogasiti plamtečih sre Hrvatov in Slovencev, da bi se ne zagrllili nad šumečo Kolpo.

Bratska Kolpa, videč v zagrljaju dva krvna brata, je zašepetala večno pesem: „Slovenac i Hrvat za uvijek bratu brat!“ In naša duša, polna bratovske radosti, je zaklicala:

Oj Hrvati, brače mila,
čujte našu rieč,
razdružiti nas neće sila
baš nikakva več;
nas je negda jedna majka
draga rodila,
z jednim nas je, Bog joj plati,
mlekom dojila!

Pod slavolokom, kjer je bil napis: „Pozdravljeni v bratskem objemu!“ je pozdravil g. Jurij Šterk Hrvatov v imenu trga Vinice. Nato je poklonila gđc. Leopoldina Bavdekova, viniška učiteljica, slov. trobojni trak z napisom: „Slovenci Hrvatom — Vinica 19. V. 1907, rekoč: „Dragi bratje Hrvatje! Prejmite blagovoljno ta trobojni trak v znak čiste, zveste in goreče ljubavi, ki jo goji do vas vaša sestra Slovenija!“

Predsednik belokranjskega učit. društva, g. Fran Šetina, pozdravi Hrvatov z iskrenimi besedami v imenu Slovencev in za njim načelnik prost. požarne brambe, g. nadučitelj Franjo Lovšin in predsednik narodne čitalnice, g. Peter Šterk.

Veliki meštar hrv. „Zmaja“, g. Emilij pl. Laszowski, se zahvali v imenu Hrvatov ter preda Slovincem hrvaški trobojni trak z napisom: „Hrvati Slovincima — 19. V. 1907.“ z vzklikom: „Slovenac i Hrvat za uvijek bratu brat!“

Nebo je nepretrgoma lilo, a tudi naše oči so točile solze radosti in ginjenosti. Sprejem na mostu ostane udeležencem ne-

izbrisen, in tu so se obistinile besede hrvaškega pesnika M. Bogovića:

„Nij spasenja bez požrtvovanja!
Žrtva tekar svaku stvar posveti...“

Godba je zaigrala „Naprej zastava Slave“ in Hrvatje so prekoračili srebrni pas — Kolpe, ki veže in ne razdvaja njih in nas. Ko smo se pomikali proti Vinici, je občinstvo pozdravljalo svoje brate in iz oken hiše Šimunovičeve se je vsulo cvetje na brate Hrvatov. Navdušenje je raslo z vsakim trenutkom in doseglo svoj vrhunec, ko smo dospeli v gostilniške prostore g. Petra Maliča. Vrhunec navdušenosti pa se je pokazal pri večerji. Vrstile so se napitnica za napitnico in menjavale slovenske in hrvaške pesmi.

Ker nam je bilo nebo še vedno nemilo, je izostala bakljada, pač pa so Hrvatom na čast napredni Viničani razsvetlili svoja okrašena okna. In ko je petelin že drugič zapel: „Zora puce — bit' će dana!“, se še ni poleglo bratovsko veselje.

Najlepši moment vsega večera pa je bil, ko je med navdušenim govorom pripel veliki meštar „Zmaja“, g. Emilij Laszowski, znak „Zmaja“ gđc. učiteljici Leop. Bavdekovi in g. nadučitelju Franju Lovšinu v zahvalo za požrtvovalno delovanje ob odkritju spominske plošče. Naznanil je tudi g. Franju Lovšinu, da je on sam zabil žrebelj v novo „Zmajevu“ zastavo v imenu nadučitelja.

Gospod nadučitelj se je v svojem in v imenu svoje kolegije prav presrečno zahvalil za čast, ki je bila obema podeljena od brače hrv. „Zmaja“, ter obljubil, da hočeta še nadalje in tembolj požrtvovalno delovati za prosveto in blaginjo naroda hrvašk-ga in slovenskega.

Ko je udarilo kladivo na cerkveni zvon in naznanilo, da je ura dve, smo se razšli vsak k svojemu počitku, želeč si: „Lahko noč!“

(Konec.)

Stik z ljudstvom.

Dne 16. maja t. l. je imelo „Logaško učit. društvo“ občni zbor na Uncu pri Bakeku. Smelo trdimo, da je ta okraj najnepriličnejši za učiteljska zborovanja izmed vseh okrajev širom naše domovine, ker se razteza od hrvaške pa tja do primorske meje. Zjutraj tega dne je še deževalo, zato se je zbralo le malo število učiteljstva k občnemu zboru. Poleg navadnih društvenih

Moji napori, uspehi in neuspehi.

Spisal Ivan Lapajne.

(Dalje.)

Tretja slovenska posojilnica je bila v Šoštanju, registrirana 2. oktobra 1874; četrta je bila registrirana ljutomerska posojilnica, ki je bila 27. oktobra 1874 vpisana v združni register; peta je bila pa registrirana metliška, in sicer 29. decembra 1874.

Pravzaprav zasluži ljutomerska posojilnica, da ima glede na starost pridevek „prva“, zakaj s t e m i m e n o m (posojilnica) je bila ona prvi slovenski denarni zavod. Ustanovljena je bila namreč že leta 1872., toda po svoji juridiški vrednosti ne kot zadruga, ampak najprvo kot društvo, ker nismo imeli v Avstriji takrat še združnega zakona. Ustanovitelj ljutomerske posojilnice je bil sicer okrajni načelnik Ivan Kukovec, a pri njenem krstu sem kumoval tudi jaz, ko sva skupno ugibala, kako bi jo krstila, ali za hranilnico ali založnico ali posojilnico. Obveljala je firma „Okrajna posojilnica“. Ko se je bilo treba pristopivšim članom v smislu združnega zakona lastnoročno podpisati, sem prišel jaz prvi (a to le po naključju) v dotični register. Temu naključju se imam zahvaliti, da se lahko (toda ne po zasluženju) baham, da sem bil prvi član prve slovenske

posojilnice, pri kateri sem potem res nekaj let funkcioniral kot podpredsednik. Uspešno delovanje ljutomerske posojilnice me je izpodbudilo, da sem bil po preteku 7 let (1878—1885), odkar sem se preselil na Kranjsko, ustanovil v Krškem pred 23 leti „Okrajno posojilnico“, ki jo neprenehoma vodim od njene ustanovitve do danes, in to najprvo kot tajnik, a že več let kot ravnatelj, kar je po splošnem zatrdilu ljudstvu v krškem sodnijskem okraju jako v korist, meni pa tudi. Ker se je bilo treba v Ljutomeru in v Krškem praktično baviti s posojilništvom, sem začel tudi njegovo teorijo študirati, prebirati nemške strokovnjake (Schulze-Delitzsch, Raiffeisen) in veliko pisati v slovenskih časopisih o posojilništvu. Ker je bila „Zveza slovenskih posojilnic“ v Celju pred leti prenehala izdajati svoje glasilo „Zadrugo“, sem spisoval jaz prve letnike „Letopisa slovenskih posojilnic“ (6 tečajev) in izdal l. 1895. „Navod o snovanju in poslovanju slovenskih posojilnic“, katera knjiga izide te dni v drugem natisu pod naslovom „Slovenski posojilničar“. Zveza slovenskih posojilnic v Celju je posojilnica, ki so se ji pridružile, že pred leti nadzorovala. V njenem imenu sem pred 10. leti in več nadzoroval in ustanovil več posojilnic na Kranjskem in na Primorskem. Iz lastnega nagiba sem v teh deželah